

HET ZWARTE SCHAAP DOOR G. J. PEELLEN

ZE zaten in het kleine opkamtje. De stemming was wat geforceerd. En iedere zin, die gezegd werd na lange tusschenpoozen, klonk gezocht — en overbodig.

„Watte mooie aronskelke heb u gekrege,” vleiide buurvrouw, terwijl ze behagelijk de rozijntjes uit het glaasje boerenjongens zat te lepelen.

„Och, die heb ik van Bep. Ik hou d'r niet van, 'k vind-et zulke begrafenis-bloeme!” Haar stem klonk verveeld en ontvreden, maar dan, met een plotselinge opfleuring: „Mot je die prachtige donkere rozen es zien! Van me dochter Door!” Trots blonk op uit haar fletse oogen en verheerlijkend gleden ze over de forsche, opzichtig gekleede oudste dochter, die breeduit aan tafel zat.

Bep had den overgang in stem en houding gemerkt, en opnieuw deed het haar weer pijn: „Mijn bloemen zijn veel duurder dan die van Door, maar omdat ze van mij komen, deugen ze natuurlijk weer niet. Van Door is 't weer beter en mooier.”

„Ben je al es bij d'r weze kijke, büvrouw?” praatte moeder door, wijzend op Door, „dat mot je es beslist es doen. Nee, ze woont er as een prinses, hë Door? En de zake van d'r man gaan zoo best! Nee, die heb d'r kosje gekocht, hoor!”

„Nou, en Bep dan, die heb toch heusch ook geen klagen!” Door zei 't goedig, voelend hoe Bep weer verwaarloosd werd.

„Dat zeg ik ook,” viel buurvrouw bij, maar moeder bitste, plotseling verstrakt, „nou, 't zou mijn keus niet geweest zijn, een zeeman, nou, 't kan alles mooi en goed lijke, maar ik heb het er niet op. En een sikkeneurig leven voor een vrouwmensch, zeg ik maar zoo! Wat zie je mekaar nou? Ja, zeg nou zelf, me man was vroeger ook niet veel thuis. De heele dag naar 't febriek, en acht uren kenden ze toen nog niet, maar je wist toch, wanneer-t-ie thuis-komme mos. Hij kwam toch maar op tijd voor zijn natje en droogje! En dach-je nou heusch, dajje die zeelui vertrouwen kon? Ga-nou-gauw! Assé weer es thuis benne, is 't allemaal koek en ei, maar wie zegt je wat ze uitvoere asse wegbenne? O-zoo!”

„Och moeder,” protesteerde Bep, met iets verdrietigs in haar stem, „zoo zijn ze toch niet allemaal: ik weet dat Jan niet zoo is!”

„Och kom,” vrolijkte Door, „ieder zijn meug.”

„Ik zeg ook niet, dat Bep zoo slecht af is,” krabbelde moeder terug, maar Bep proefde daarin de onuitgesproken hatelijke bijgedachte: „Zoo'n leelijkerd als jij mag nog van geluk spreken. Voor jou was nou eenmaal niet een flinke slager te wachten!”

't Gesprek zakte weer in elkaar, na de korte opleving. Moeder's oogen dwaalden

telkens de straat af, en de dochters wisten wat ze hoopte en verwachtte: dat Dirk nog komen zou, de oudste, moeders jongen. — Eigenlijk wisten ze alle drie maar al te goed, dat hij niet komen zou, Dirk had hen niet meer nodig. Voelde zich te hoog voor hen, sinds hij met de dochter van zijn baas getrouwd was, en de zaak van z'n schoonvader gekregen had.

Buurvrouw probeerde nog een paar maal tevergeefs het gesprek weer op gang te krijgen. Demonstratief slurpte ze het laatste vocht uit haar glaasje, maar niemand, die aandrong nog een tweede te nemen. „Kom mensche, ik stap es op.” Ook dat hielp niet. Niemand vroeg nog wat te blijven. Na een koel: „Nou, ik kom j'es opzoeken,” tegen Door, verdween ze eindelijk.

En terstond daarna klaagde moeder: „Zou Dirk me nou wéer vergeten zijn? Ik had er zoo stellig op gerekend, dat-ie nou vandaag es komme zou.”

„Och moeder,” smaalde Door, „die jongen is ommers veels te groos geworden! Die heb ons niet meer nodig. Veel deftiger kennisse gekregen.”

„Nee, hij zou wel wille, zoo is-t-ie niet, m'n jongen, maar die vrouw van hem, die wil 't natuurlijk niet. Die houdt-em tegen. Die schaamt zich over d'r schoonmoeder, die uit naaien gaat! As 't an Dirk lei, ... nou, oft-ie dan hier was! reken maar!”

De dochters spraken maar niet tegen — zwegen maar. Dat hielp toch niet, als 't over Dirk ging; die kon bij moeder nog steeds geen kwaad doen, al verwaarloosde hij haar ook schandelijk.

„Me ooge verslechtere toch zoo, de laatste tijd,” klaagde moeder. „Met fijn wit goed is 't niks meer gedaan, en de klanté worre zoo lastig! Ik denk, dat ik de langste tijd m'n naaihuize wel gehad zal hebbe! Waar 'k dan van leve mot?”

„Moeder, je kunt altijd bij mij terecht. Je kunt bij mij inkome, al was 't vandaag nog,” stelde Bep spontaan hartelijk voor.

Maar moeder deed haar direct weer verkillen met een: „Eer da'k m'n beene onder een andermans tafel steek! Trouwens, dat zou Dirk niet wille ook. Die geeft me natuurlijk wel een weekgeldje, waarvan ik leven kan, met m'n ouderdomsrente!”

„Nogal een lieve jongen, die Dirk!” smaalde Door.

Bep zweeg, gegriefd en verdrietig. Moeder wilde van haar niet goed gedaan zijn. Telkens weer probeerde ze zich hartelijk te geven, en telkens ook weer werd ze met een enkel kleineerend woord in den hoek geduwd, net als toen ze nog een klein meisje was.

't Werd beklemmend stil in 't feestelijk bebloemde opkamtje, ter eere van moeders verjaardag. Bep stond 't eerst op, en Door volgde haar direct met een: „Nou moeder, maak je maar geen zorgen, hoor! Ik stuur je

morgen wel es wat worst en spek, en zoo.” „Graag kind, dank je wel!” Haar stem klonk bijna hartelijk nu.

Thuisgekomen moest Bep zich geweld aandoen om niet in haar éentje te gaan huilen over de onhartelijkheid van moeder, al was ze daar de jaren door al aan gewend geraakt. Als kind al had zij zich steeds bij de anderen achtergetrokken, het zwarte schaap gevoeld. Hoewel ze de jongste was, had zij steeds straf gekregen als ze met z'n drieën iets uitgehaald hadden. Later, bij 't opgroeien, was de methode anders geworden, maar 't doel: haar te vernederen, hetzelfde gebleven.

En 't was of de natuur daaraan meehielp. Door was uitgegroeid tot een groote, weelderige achterbuurtschoonheid, die goed geld verdiende op een strijkinrichting. Zij was schriel en onoogelijk, hetzelfde sproetige bleekneusje gebleven, dat er met moeite in slaagde een derderangs dienstje te krijgen. Door werd al vroeg door jongens nagelopen. Naar haar keek niemand om.

En als er dan bezoek kwam, was moeder steeds uitbundig in haar lof over Door. Hoe die voor haar werk geknipt was. En door den baas gewaardeerd werd. Hoe 'n prachtig inkomen zij had, echt al een steun, waarop ze rekenen kon; die 't haar makkelijk maakte rond te komen. „Aan Bep heb ik niet veel,” besloot ze dan. „Zoo minnetjes voor d'r jaren, hë? Ik ben al blij, dat die uit de kost is, en nog een kleinigheidje bovendien verdient voor d'r kleeren.”

Dirk, de oudste, kon nooit kwaad doen. Dat was moeders lieveling. Hij werd verwend van kind af. Na de lagere school loopjongen geworden bij een bakker, mocht hij van 't begin af bijna z'n heele weekloonje houden als zakgeld. „Zoo'n jongen wil toch ook wel eens een sigaretje rooken, hë?”

Toen Door zich met een ruwen klant, een beginnend slagertje in een nieuwe volkswijk, verloofde, en Dirk kort daarop liet doorschemeren, dat hij „ging” met de dochter van zijn baas, had moeder gestraald van trots. Haar kinderen, de oudste twee, zouden 't nog ver brengen. De bakker was niet zoo jong meer, en zij was eenige dochter. Dirk was geleidelijk opgeklimmen tot meesterknecht. Ze zag hem al als baas van de oude, goed beklante zaak, en Door als welvarende slagersvrouw, in witte jas achter de toonbank.

En Bep had zich verwonderd, dat er zoo luchtigjes overheen gezien werd, dat de slager tot géén en de bakkersdochter tot een andere kerk behoorde. „Och,” had moeder enkel gezegd, toen een oom daar bezwaren tegen opperde: „dat ken een ouwer toch niet tegenhouwe, as de kinderen zich zoo iets in d'r hoofd gezet hebbe!” Dat zei diezelfde moeder, die in een kleine, vormelijke schijnvroomheid altijd op andere kerken afgevegen had. Toen de kerkeraad hen kwam opzoeken, hen wees op 't ongewenschte van zoo'n gemengd huwelijk, was de moeder, bot partijtrekkend voor haar kinderen uitgevaren: „Of die jongen van Door dan niet zalig kon worden, zonder de kerk? Zij wisten het toch ook niet alleen. En Door was zoo'n flinke meid, die wist haar weetje zoo goed, die zou heusch voor zichzelf wel voet bij stuk houden. En misschien nog die jongen ook nog den goeden weg kunnen wijzen. Het was toch een netje jongen! Niet dat was er op hem aan te merken. Ze moesten maar eens opkomen, als ze

wat op hem te zeggen wisten. Maar dan zou zij toch als moeder voor haar kinderen opkomen. Maar ze begreep het wel! Altijd moest de mindere man het ontgelden. Ze deden beter maar eens te letten op het leven van die, en die! Maar die hadden centen, konden groote bijdragen geven. Daar durfden ze zich niet mee te bemoeien; maar zij dacht er het hare van!"

De broeders hadden tegen zoo'n woorden-vloed, en tegen zoo'n gebrek aan logica niet opgekund, en waren hoofdschuddend vertrokken. En moeder was bij wijze van protest: — „Ze zou ze wel eens laten zien, hoe zij er over dacht!" — een maand uit de kerk weggebleven, alsof ze daar die ouderlingen mee had. Toen was ze geleidelijk uit gewoonte weer weggesloft.

Bep, de eenige der kinderen, die trouw en met belangstelling de catechisatie gevolgd had, en in wie iets van echt geloof begon te ontluiken, als een tener knopje, dat aarzelt tot bloei te komen, had in haar hart geheel op de zijde der ouderlingen gestaan. Hun bezwaren méé en als echt gevoeld. Maar vrees voor den storm, dien ze er door ontketenen zou, had haar doen zwijgen.

Toen ook in haar leven de liefde gekomen was, zij kennisgekregen had aan Jan, de stille varensgezel, en het thuis verteld had met blij-warme oogen, voldaan ook, omdat hij wél „van de kerk" was, had ze geen waarde-rend woord gehoord.

„Zoo," had moeder droogweg gezegd, „net iets voor jou"; en Door, de uitgelatene, had geproestlacht: „Maar meid, dan kèn je net zoo goed niet trouwen. Zoo'n vent is toch de halve tijd weg!"

Dat gevoel van eenzaamheid, van teruggezet worden, dat ze vanmiddag

ook weer zoo pijnlijk gevoeld had, van moeder opzettelijk, van Door uit niet-zoo-kwaad-bedoelde, ruwe spotzucht, had ze altijd gekend. Maar pas op later leeftijd was ze de oorzaak gaan begrijpen. Had ze moeder iets beter verstaan en getracht er niet met scherpe woorden tegenin te gaan. Vader was heel schielijk tengevolge van een ongeluk in de fabriek gestorven, toen zij nog geboren moest worden. Het huwelijk was heel gelukkig geweest, had ze later wel gehoord en begrepen. En moeder was ontroostbaar geweest. Het

had haar verbitterd en wrokkend gemaakt tegen alles, en onwillekeurig had ze al die ontevredenheid over haar moeilijk lot losgelaten op dat zwakke teere schepseltje, dat drie maanden daarna geboren was, als een voortdurende herinnering aan dien vreeslijken slag. Dirk en Door waren de levende herinneringen aan de gelukkige dagen. Zij was de belichaming van verdriet en zorgen.

Hoe onbillijk het ook van moeder was, en hoe onverdiend, iets ervan had ze toch wel kunnen meevoelen, en het had haar minder opstandig gemaakt tegen moeders pijn doende liefdeloosheid. Maar ook hierdoor was ze meer gaan twifelen aan de echtheid van moeders gedachteloos uitgesproken, uit niets dan vormelijkheden blijkende geloof. 't Was wel makkelijk gezegd voor een buitenstaander, maar mocht Gods straf-fende hand enkel wrok en verbittering wekken, in plaats van aanvaarding en berusting?

't Ging niet meer met moeder. Haar oogen konden niet meer mee. De dokter had haar alle naaiwerk verboden. Door kwam 't Bep vertellen, banaal deftig uitgedoscht. Moeder was bij haar geweest. Van die ouderdomsrente alleen kon ze niet blijven wonen in haar eentje. Ze had gevraagd of ze niet bij Door in mocht komen.

„Nou, je begrijpt," zei Door, „dat dat niet gaat. Ik met m'n zaak, dat geeft toch al drukte genoeg, en dan kan ik niet naar 't ouwe mensch omzien. En de kinderen zijn ook al niet zoo erg op d'r. En we zijn toch al zoo klein behuisd. Me man zeg ook, da's eigenlijk de taak van Dirk. Die staat er 't beste voor, en as eenige zoon zijnde, zeg nou zellef! Maar daar was ze al geweest, begreep ik wel. Zeker stilletjes in de bakkerij, zonder dat zijn vrouw het merkte. En wat denk je, dat die schooier heb

durreve doen? D'r afschepen met een briefje van vijf-en-twintig! Nou vraag ik je, hoe heb-ie 't lef! Asof ie daarmee van alles af is! En hoe heb het mensch hem niet altijd verwend, met zakcentjes en lekkere hapjes? En da's nou de dank! Maar ik had gedacht, as wij nou es met z'n drieën wekelijks wat afstonden. D'r in huis nemen, dat is lang niet alles, maar zoo'n paar centen, dan ken ze in d'r eige boeltje blijve. Dat doet een oud mensch toch maar 't liefst. Ik zeg maar zoo, die mot je niet meer verpoten op den ouwen dag. En daár komp Dirk niet onderuit. Daar zal ik wel voor zorregge. Ik zal naar hem toe gaan, en 't hem es vierkant in z'n gezicht zegge, waar 't op staat. En die groosige vrouw van 'em d'r bij."

Bep had zwijgend het opgewonden relaas van Door aangehoord, en weer die ouwe pijn gevoeld. Bij Door en Dirk was moeder dus geweest om haar nood te klagen. Niet bij

haar. Zij werd er niet in gemoed!

Toen Door uitgesproken had, was haar besluit genomen.

„Praat er maar niet verder over, en moei Dirk d'r maar niet in. Dat mot-ie maar verder voor z'n eigen verantwoorde. Ik zal vanmiddag naar moeder toegaan. Ze kan bij mij inkomen. Ik ben toch veel alleen, en heb den tijd. En Jan vindt het vast wel goed."

Moeder zat zich zelf te beklagen. Waar had ze toch al die ellende aan verdiend? Alles had ze voor d'r kinderen gedaan, en nou scheepte de eene, van wie ze steeds 't meest gehouden had, aan wien ze 't meeste liefde gegeven en van wien ze 't minste terug ontvangen had, haar af met een aalmoes. En Door, haar trots, had haar niet bij zich willen hebben. De eene loopt alles tegen, de ander heeft niets dan voorspoed. Bitter en vol zelfbeklag zag ze Bep aankomen.

Toen Bep haar eenvoudig de vraag stelde, of ze nu voortaan bij haar wou komen, wilde ze haar verrassing niet toonen. Iets in haar verzette zich er tegen het te accepteren. Dat nou juist Bep dat vragen moest!

„Kind, hoe kom je d'r bij? Ik bij jou? Dat gaat toch niet goed, ik wil een ander niet tot last zijn. Ik zal 't hier wel redden."

Bep toonde niet haar teleurstelling. Ze overreedde zacht: „Kom, moeder, doe het nou wel! Je weet, dat het bij mij best kan. Ik ben meest van tijd alleen. 't Is bij mij rustig, geen kinderen, die je moe maken. En 't kan zóó best. Jan verdient goed en wat heb ik nou noodig voor me zelf alleen? En dan weet ik zeker, dat ik me geen zorg over je heb te maken. Doe het maar, 't gaat heusch goed!"

Nóg kon ze niet eenvoudig, dankbaar accepteren. Nog steeds klomk haar stem stug, maar er trilde onzekerheid in, toen ze zei: „Ik mot d'r eerst nog es over nadenke". Maar mèt dat ze dat zei, wist ze voor zich zelf, dat ze geaccepteerd had.

En langzaam begon in haar, toen Bep weer weg was, schuldbesef te groeien, en het bewustzijn, hóézeer ze dit kind tekort gedaan had, al die jaren.

Den volgenden morgen ging ze — dankbaar en kleintjes.